

Enkele notities voor het boek de *Razende tijd*

Razende voortgang en het fenomeen langzaamheid, een verwijzing naar de titel van een roman: *Die Entdeckung der Langsamkeit* van Sten Nadolny (1983)

Bij vereniging van West en Oost-Duitsland botsen twee snelheden op elkaar.

Stormachtige nieuwe ontdekkingen in het begin van deze eeuw. De theoretische fysica, kwantummechanica. Bertrand Russell noemt tijd en ruimte: constructies, Zij maken geen deel meer uit van het universum. Toch blijft Kants universalisme bij hem overeind.

Nu speculaties over de omkeerbaarheid van de tijd, diachroniciteit, het toeval. Heeft deze cultuur de "klassieke" tijdsdimensie verlaten.

Modieuze tijdsgebondenheid en kritische tegentijdsheid.

Heidegger draait de activiteit van de mens om in passiviteit, de mens dient het lot te ondergaan. Tegen deze achtergrond begeeft alles zich op hetzelfde niveau

Heideggers conservatisme is het gevecht van de "Feldweg" tegen de Autobahn. Autobahnen hebben onder het nationaalsocialisme in Duitsland de weg geplaveid voor de overschakeling naar het tijdperk van de snelheid, beweging, de razende tijd. Vanuit progressief technologisch oogpunt: onder Hitler wordt Duitsland een nieuw tijdperk binnengeleid. Ideaal van de futuristen wordt in Duitsland werkelijkheid. Men kan met een duivelse snelheid het land doorkruisen. Tot de dag van vandaag houdt men vast aan de snelheid, geen snelheidsbeperking, de snelheid wordt van overheidswege gegarandeerd.

Na WO II heeft enkel de filosoof het voorrecht nog te worden beoordeeld vanuit een politieke context.

Ruimte: *Seele des Raums, der Natur, Wälder, Seen, Rauschende Birken, Provinziallyrik*. Obsessie voor de ruimte, het ideologisch vuur van het conservatieve denken. Ruimtebehoefte stoelde in feite rationeel nergens op (120 inwoners per m²)

In *Sein und Zeit* wordt al gesteld dat het volk op zoek moet gaan naar zijn wortels. Heidegger ziet een toenemend actualiteitsdenken in de westerse cultuur, dat heeft hij gemeen met de postmoderne denkers (Lyotard).

De tijd wordt volgens H. versmalt tot het nu. Toekomst en het verleden worden (allang) vanuit het perspectief van het heden gezien. Toekomst is "nog niet-nu" verleden een "niet meer nu".

In dit licht gezien is ook de vooraanstaande plaats te verklaren die het technische denken hedentendage krijgt toebedeeld. De techniek ontwikkelt zich, staat in de tijd, kent een verleden en roept fantasieën over vernuftige constructies in de toekomst op.

Het gericht zijn op het heden, de actualiteit verklaart uit de dominante positie die de westerse metafysica in het westerse denken inneemt.

Zij heeft ertoe bijgedragen dat de moderne mens is ontworteld, de relatie tussen de mens en de wereld is verbroken. Een ander denken kan de relatie weer 'dichten'. Heidegger zoekt naar een denken dat zich oriënteert in de taal, de taal als prereflexief denken. In de dichtelijke taal is de verstoring, de sporen die de westerse metafysica heeft achtergelaten, nog niet geheel uitgewist, is de oorspronkelijke geest nog terug te vinden. De geest van Heraclitus, Parmenides, Anaximander etc.

Dus Heidegger wil het denken in de tijd verzoenen met de reflectie over de oorsprong van het denken, maar dit leidt onvermijdelijk tot metafysica. Het proces, de ontwikkeling in de tijd wil men zo weer tot stilstand brengen, verstillen om het door het 'Seinsdenken' te vangen, waarmee het weer metafysica wordt. Heidegger realiseert zich dit ook na WO II. Denken gaat niet over de oorsprong, maar over wat vergeten is, d.w.z. datgene wat het meest nabij is.

Denken wordt een 'Andenken', het 'Andenken' wat nadenkt over het tragische lot wat de mensheid is beschoren. Het lot dat oedipale trekken vertoont, dat in wezen oedipaal is. Men denkt een onheil te bestrijden terwijl men het juist over zich afroept.

Hoofdstuk I: de Blitzkrieg in Somalië

Als Amerikanen en Fransen in het kader van de operatie "Restore Hope" onder begeleiding van een menigte Somaliërs op weg zijn naar het binnenland van Somalië, "de stad van de hongerdood" Baidoa blijken zij wederom nauwelijks op verzet van lokale rambo's te stuiten. Waar de troepen tot dan toe het meest last van hebben gehad zijn de talrijke journalisten, fotografen, en cameramensen, De gehele invasie in Somalië verloopt uiterst traag.

Klaarblijkelijk is ook in Somalië de wet van de inertie van kracht. Zij oefent in toenemende mate een beslissende werking uit.

Toen het Amerikaanse leger zich een week eerder in de nachtelijke uren op de stranden van Mogadishu was beland, werd zij niet onthaald door vijandige gewapende bendes, maar door een immens spektakelleger. Elke opdracht, elke uit den treure geoefende, geënceneerde actie – de invasie vond plaats op "prime time" in de Verenigde Staten – werd hen onmogelijk gemaakt.

Zenuwachtig door zoveel aandacht, volkomen ontregeld door het overvloedige flitslicht van de verzamelde pers liep het zo zorgvuldig in scène gezette theaterstuk in het honderd. Geïrriteerd botste men tegen elkaar op, of trapte men elkaar op de hielen. Het leek op een mislukte vierderangs oorlogsfilm die de bioscoopzalen nooit zou hebben gehaald. Tegenwoordig hoeft het spektakel zich niet meer te verhullen, het wordt zelfs lachwekkend, een totaal mislukt theaterstuk waarin ook nog zeer slecht geacteerd wordt.

De media, liever gezegd, het spektakel in het algemeen, vormen de motor achter de wet van de inertie. De afstand die het invasieleger in 10 dagen heeft afgelegd is ronduit beschamend te noemen in een tijdvak waarin de snelheid als drijvende kracht wordt gepresenteerd. Maar de snelheid in een spektakelmaatschappij beweegt zich volgens de nu algemeen aanvaarde fysische wetten, niet in een rechte, maar in een kromme lijn voort. Wat uiteindelijk betekent dat de snelheid van de beweging afneemt, doordat zij zich tegen zichzelf keert. De wet van de traagheid treedt in werking.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog toen de eerste Blitzkrieg op grootscheepse wijze uitgevoerd werd, probeerde men de geografische afstanden die toen nog aan de ruimte gebonden te overbruggen.

In het modernisme gold het heden als een tussenkomst, als een lastige interruptie, omdat de dromen en het denken over het verleden en de toekomst steeds weer verstoord werd door de actualiteit.

Enkele opmerkingen over de relativiteit:

Een tijdsinterval is net als de afstand in de ruimte niet te meten zonder het met een ander tijdsinterval te vergelijken. Tijd is, net als afstand, in de ruimte relatief. Net als alle andere begrippen in het dagelijkse leven.

Is beweging absoluut? Kunnen wij duidelijk aantonen dat een voorwerp stilstaat of beweegt. Is beweging relatief d.w.z. dat we het voorwerp met een ander voorwerp

moeten vergelijken. Of is er iets eigenaardig met de beweging aan de hand, waardoor die zich onderscheidt van de relatieve begrippen.

Omdat de verandering op alles betrekking heeft, is er geen manier om de verandering aan te tonen. Binnen zekere grenzen (deze grenzen worden bepaald door de topologie – de studie van gelijk blijvende eigenschappen als een voorwerp gedeformeerd wordt – is de vorm zelf relatief, net als grootte etc.

Volgens Einstein moet het klassieke standpunt, dat lengte en tijd absoluut zijn, prijsgegeven worden. Einstein zag in dat de metingen van lengte en tijd moeten afhangen van de relatieve beweging van het voorwerp en de waarnemer. Hij liet aanvankelijk de absolute tijd en ruimte voor stilstaande voorwerpen intact. Maar zij, zo bleek al snel, aan betekenis te verliezen.

Als twee gebeurtenissen zich gelijktijdig op dezelfde plaats voordoen, kan men natuurlijk absoluut zeggen dat ze gelijktijdig zijn. Maar hoe groter de afstand tussen de gebeurtenissen wordt, hoe moeilijker het wordt over het tijdsverschil valt te beslissen. Er is geen ware toedracht van de zaak. Er is geen absolute tijd in het universum waarmee men absolute gelijktijdigheid kan meten. Absolute gelijktijdigheid van ver van elkaar verwijderde gebeurtenissen is een zinloos begrip.

Op de aarde bijvoorbeeld wordt iedereen met dezelfde snelheid door de ruimte gevoerd; daarom lopen alle horloges gelijk op de aardse tijd.

De speciale relativiteit spreekt over de inerte massa als onderscheid van de gravitationele massa (inertie is traagheid) d.w.z. over de relatieve beweging van de waarnemer ten op zichte van een object.

Bij grotere snelheid dan het licht zou de kosmos zich binnenste buiten keren en zijn eigen spiegelbeeld worden, en de lichamen zouden een negatieve massa worden en de kosmische tijd zou terug gaan lopen. Beweging wordt dan een illusie. De zwaartekracht van een lichaam is altijd evenredig aan de traagheid van een lichaam. Hoe groter de snelheid, hoe groter de kracht moet zijn om de traagheid te overbruggen.

Bij Einstein is tijd de vierde dimensie. En dat is overeenkomstig het Euclidische tijdruimte concept (Euclidische meetkunde gaat ervan uit dat de vier dimensies ruimte dimensies zijn. Een verbinding tussen twee gebeurtenissen (dus in de tijd) is altijd een kromme lijn d.w.z. wanneer deze niet volgens een eenparige snelheid voortbeweegt. Dus: wanneer twee voorwerpen elkaar passeren, of onafhankelijk van elkaar voortbewegen, dan is de snelheid en de tijd relatief.

E. Milne, een Engelse astronoom, heeft het over kinematische relativiteit. Hij oppert dat er twee soorten tijden zijn: in een soort tijd is het heelal oneindig groot in afmetingen en ouderdom en helemaal niet uitdijend. In de andere tijd is het eindig in afmetingen. Men neemt de tijd die het beste uitkomt.

Een oscillerend heelal is een heelal dat achtereenvolgens uitzet en inkrimpt

Versnelling: verandering van de snelheid of richting van een bewegend lichaam.

Vertraging: een afname in de snelheid

Zo heeft de omwenteling die vrij rustig is verlopen grote gevolgen gehad, niet alleen op politiek en economisch terrein, maar ook op filosofisch terrein. De nieuwe toestanden hebben verfrissend gewerkt. Eindelijk durfde men zich los te maken uit de oude sleur van de ideologie. Nieuwe denkbeelden konden ingang vinden en zo kwam het dat wanneer iemand het bestaan van het fenomeen spektakel verkondigde niet meer als een krankzinnige werd aangezien.

Na de middeleeuwen werden als gevolg van de veranderende opvattingen, de inzichten verruimd. Men ging op ontdekkingsreis. Men geloofde dat alle streken voor de mens van belang waren. De wereld bleek oneindig groot te zijn. Na de confrontatie met andere rassen sterkte men zichzelf in de overtuiging, dat er geen hoger ontwikkelde wezens waren dan zijzelf. Wel dacht men aan de toekomst. Misschien zou er een maatschappij komen waarin alle rassen zo zouden zijn als zij.

Zo droomde men zich een ideaalstaat in een verre toekomst als eindproduct van een gelukkige evolutie van de in zijn grond zo edel ras.

Na korte tijd bemerkte men evenwel dat er toch iets aan de hand was, dat er toch iets haperde aan het systeem. Al het geestelijke leven was vervlakt en de maatschappij leek tot stilstand gekomen. De concurrentie met andere landen die niet gelijk geschakeld waren was op den duur niet meer vol te houden. Zij gleden als vanzelf af in de diepte.

Terwille van een goede samenleving hebben de beschaafde volkeren besloten de volken, die een aanfluiting vormen voor de samenleving, uit te roeien. Bijna iedereen werkt aan deze opruiming bereidwillig mee, vooral omdat – in tegenstelling tot vroeger waar het louter ging om het winnen van grondstoffen – er een maagdelijk, opgeschoond afzetgebied moest ontstaan dat voor de nieuwe verhoudingen in het systeem uiterst waardevol zou kunnen zijn. Kleine meningsverschillen hierover leidden nog tot oorlogen tussen de verschillende naties.

Over de vierde dimensie en de relativiteit: Laten we beginnen met een reis door de driedimensionale wereld heen. De doorsnede van vierdimensionale wereld is een

bol, zoals de doorsnede van een driedimensionale wereld een cirkel is. Vanuit de laatstgenoemde wereld gezien is de doorsnede van een bol, een cirkel. Vanuit de eerstgenoemde wereld is de doorsnede een superbol, een bol. Vanuit de vierdimensionale wereld ligt de driedimensionale wereld open, net zoals de tweedimensionale wereld voor een driedimensionale open ligt. De driedimensionale wereld kan ingrijpend gemanipuleerd worden.

De wereld is niet recht maar gebogen, verder is die niet oneindig maar eindig. Wel is zij niet begrensd. Zij vormt een gesloten lijn die in zichzelf wederkeert. De wereld is eindig omdat zij een cirkel is, d.w.z. niets anders dan een kromme lijn die gesloten is. Maar de lijn is gebogen in een richting die niet waargenomen kan worden, omdat die richting loodrecht op de wereld staat. Als de kromming sterk was en de wereld klein, dan zou je het wonderlijke verschijnsel kunnen krijgen, dat je jezelf op grote afstand gewaar wordt.

Het fenomeen van groeiende afstanden en het uitdijend heelal. De afstanden worden groter omdat de wereld uitdijt of andersom de afstanden worden kleiner omdat de wereld inkrimpt.

Bijvoorbeeld een teken. De afstanden van de andere tekens tot dat ene teken wordt alsmaar groter. Stel nu een dat vanuit het standpunt van dat ene teken bezien de andere tekens waargenomen worden. De tekens zullen van het teken vandaan bewegen, de dichtsbijzijnde met een kleine snelheid, maar hoe verder een teken van de waarnemer afstaat, hoe groter de snelheid is waarmee die zich verwijdt. Dit is de oplossing. Of onze wereld wordt groter, zij zwelt, de afstanden worden groter, en daardoor zien wij de simulacra van ons vandaan bewegen of de wereld wordt kleiner, zij krimpt, de afstanden worden kleiner, en daardoor zien wij de simulacra op ons afkomen.

Massa is bij Baudrillard (*L'effet du Beaubourg*, 1977) het zwarte gat. Door de hoeveelheid informatie is er een verzadigingspunt bereikt

Het nieuwe imperialisme is dat in het hier en nu van de tijd.

Dat betekent dat de prioriteit bij de snelheid komt te liggen en zou het einde van de "demokratie" betekenen.

Men had de geschiedenis moeten begrijpen, toen er nog geschiedenis was, verzucht Baudrillard,

Tijd/geschiedenis/ethiek/massamedia zijn nu samengetrokken op een niveau, het niveau dat door het spektakel wordt beheerst (zie ook Debord over de tijd).

De actualiteit heeft de geschiedenis verdrongen, zo kan Faurisson beweren dat gaskamers niet hebben bestaan, een opvatting n.b. door ultralinks overgenomen.

Denken over tijd/geschiedenis is hem willen beheersen. Cultuur wordt niet meer historisch geduid.

Volgens Steiner leven wij in de post-kultuur. Wij kunnen niet meer tot de bron doordringen. Er is sprake van cultuurrelativisme (elke hoop op verandering is weggevallen. Technologische vooruitgang is doel op zich geworden.

Het enige wat zich nog ontwikkelt is de prijs van de tijd (George Becker op pag. 212, zie ook Virilio in zijn *Horizon negative*.

Er heerst een ware crisis van de dimensies en de voorstellingen.

De intellectueel wordt weer terug geplaatst in zijn bastion. Hij spreekt een hermetische taal, taal van de ingewijden. Met gevolg:

- afnemende invloed van intellectueel op het openbare leven vanwege de overheersing van het spektakel.
- nivellering
- neergang van het "democratiseringsproces:"

de reproductie van de tekens/ codes door de media.

De mens is getal, mens geen persoon of individu meer. Massamedia vervult rol en functie van algehele gelijkschakeling.

- media scheppen de taal, de metafoor maakt deel uit van de reclame, de mediawereld is aaneenschakeling van reclameboodschappen, kreten, woorden die herkenbaar zijn. Het vertoog is verdwenen. In korte tijd moet het woord of de kreet geslaakt zijn. Het moet direct herkenbaar zijn (desnoods verpakt als metafoor, in beeldverhaal of strip). Hoewel de nieuwste trend de onherkenbaarheid is, zie Mazda-reclame die geen enkele referentie meer heeft, beeld is geheel losgeweekt van de realiteit). Zo voltrekt de breuk zich met het verleden, zo wordt de geschiedenis weggeschreven. Alleen het heden telt. Vroeger werd kunst als tijdloos fenomeen opgevat. De idee, de ware idee droeg een eeuwigheidswaarde in zich, oversteeg de dimensie ruimte en tijd.

Zo werd elke kunstzinnige uiting als merkteken gezien van de eeuwige idee, als symbool tijdloos te blijven voortbestaan. In de Middeleeuwen vonden de kunstenaars het zinloos het werk te signeren. Het gaat ten slotte om wat

weergegeven wordt

Kritiek:

Baudrillard heeft het subject weggejaagd en het object met een mythe bekleed.
(Baudrillard schrijft over het fetisjkarakter van het ding, de magische uitstraling).

de omkering, de verdraaiing bij Baudrillard is tot een methode geworden: i.p.v.
het subject, het object, i.p.v. utopie atopie.

Van bewuste verdraaiing tot banale omkering:

geen progressie maar ontbinding

geen explosie (revolutie), maar implosie (involutie)

geen realiteit maar schijnwerkelijkheid

geen representatie, maar schijn

geen productie, maar consumptie

geen gebruikswaarde, maar ruilwaarde